

regem ipsum ad illud homicidium suis suggestionibus provocassent ». Ubi Glossa, *v. provocassent*, addit: « Forte alias non facturum: unde aequae tenentur quia dolo ad hoc induxerunt regem qui alias forte non fecisset ». Lege etiam Glossam relatum *n. 421*. Cum igitur consulens modo explicato sit vera causa moralis homicidii, et in jure habeatur homicida, aequae reus ac ille qui suis manibus hominem interemit, non est ab irregularitate excusandus, ex *rel. cap. 4, De homicidio*. Esse irregularem sacerdotem de cujus studio, consilio vel mandato alii homicidium commiserunt, non obscure desumitur ex *cap. 18, ejusd. tit.*, et ex *cap. 10, De excessibus praelatorum*. Vide etiam *can. 8, dist. 50*, in Decreto, cujus verba refert Caelestinus III in *cit. cap. 2, De clericis pugnantibus in duello*.

Ceterum quae supra diximus de revocatione mandati, repetantur etiam de revocatione hujus consilii; addendum autem est ad effugiendam irregularitatem satis non esse consulentem consilium simpliciter revocare, sed insuper debet, quantum potest, propositum inductum contrariis rationibus destruere; secus, si homicida, primis rationibus motus, delictum committit, consulens, non obstante simplici consilii revocatione, irregularitatem verius contrahit, utpote adhuc homicidii vera causa (1).

Cum vero haec consulentis irregularitas nullo modo legatur in jure expressa pro mutilatione, putamus consulentem mutilationem non esse irregularem.

424. *Non impediens* mortem alterius, si ex charitate tantum impedire tenebatur, juxta receptam sententiam non est irregularis. Si tenebatur etiam ex justitia, uti servus erga dominum, filius erga patrem, miles, etc., et non impedivit ex mera negligentia, seu incuria, pariter irregularitatem effugit; quod non obscure desumitur ex *cap. 7, De poenit. et remis. pecc.*; si non impedivit studiose ut alius occidatur, nonnulli affirmant irregularitatem contrahi, ex *cit. cap. 7, De poenit. et remis. pecc.*, et *cap. 6, § Illi etiam, De homicidio, n. 428* quia hic negative quidem, sed vere moraliter in-

(1) Suarez, *l. c.*, *n. 12 sequ.*

fluit in homicidium; alii negant, quia canones irregularitatem constituunt tantum in illos qui positive influunt in mortem alicujus. Haec igitur irregularitas erit dubia.

425. *Consentiens* in homicidium non est irregularis. Nam hic consensus est vel in homicidium committendum, vel in homicidium jam commissum. Si quis consentit in delictum jam commissum, irregularitatem numquam contrahit, cum delictum ipsi non debeatur, sive approbet delictum non suo nomine factum, quod nemo umquam denegavit, sive ratum habeat delictum suo nomine perpetratum (1), licet haec approbatio vel ratihabitio a peccato mortali excusari nequeat. Nec obstat *reg. 10 juris*, in 6°: *Ratihabitio retrahitur et mandato comparatur*; nam hoc verum est quoad culpam, non autem quoad poenam, nisi in casibus in jure expressis; et expressum non est quoad irregularitatis poenam.

Pariter si quis consentit in delictum committendum, irregularitatem effugit, sive approbet delictum non committendum suo nomine, quod omnes admittunt, sive approbet delictum perpetrandum suo nomine; nam si haec approbatio verbis non exprimitur homicidae, consentiens accensetur non impediens; si haec approbatio verbis exprimitur homicidae, consentiens aequiparatur consulenti simpliciter. Quod si ita approbet homicidium futurum ut consilium persuasivum aut instructivum praebeat, vide quae diximus *n. 423*.

426. Physice concurrunt in homicidium vel mutilationem *condelinquentes* qui in delicto praecipuas partes habent, et *participes* simpliciter, qui secundarias; licet in concreto aliquando facile non sit determinare utrum quis condelinquens fuerit an particeps tantum.

427. *Condelinquentes* contrahunt irregularitatem ex delicto voluntario, licet propriis manibus homicidium vel mutilationem non perpetraverint. Hinc si delictum ex conspiratione plurium perpetratum est, irregularitas omnes conspiratores afficit, quia omnes sunt condelinquentes; e. g. si

(1) S. Alph., *VII, n. 375*; Suarez, *l. c.*, *disp. XLIV, sect. III, n. 24*; D'Annibale, *l. c.*; Schmalz., *V, XII, n. 156*; Pirhing, 28; Reiff., *n. 48*, aliique communiter contra paucos.

Titius interficitur a Sempronio, dum Maevius illius manus detinet et Cajus vigilat num satellites superveniant. Sane delictum omnibus aequè imputatur; et ideo cum absurdum sit omnes ab irregularitate liberare, dicendum potius est omnes esse irregulares (1). Pariter ob eandem rationem putamus esse irregularem illum qui occurrit fugienti ab altero qui ad necem insequitur, et eum sistit, ut alter superveniens eum occidat; nam et ipse est condelinquens aequè reus ac occisor, licet proprie dicta conspiratio inter utrumque non fuerit (2). Item famulus qui clavem domus alteri praebet ut hic ingressus occidat vel mutilet.

428. Etiam *participes* simpliciter, si opem proximam praebuerint, in communissima sententia sunt irregulares. In *cap. 6, § Illi etiam, De homicidio*, legitur: « Illi etiam qui non ut ferirent, sed ut percussoribus opem ferrent, si forte per aliorum violentiam impedirentur, paulo minori debent poena mulctari; quia... constat ab homicidii reatu immunes non esse qui occisoribus opem contra alios praestare venerunt; nec caret scrupulo societatis occultae qui manifesto facinori desinit obviare ». Et in § *Hi quoque*: « Hi quoque non sunt a culpa liberi, nec a poena debent esse immunes qui, licet fuerint illius machinationis ignari, tamen eis quos sicarios esse sciebant, in sarcinis custodiendis ministerium praebuerunt ». Diximus *si opem proximam homicidio praebuerunt*; nam non est irregularis qui remote tantum delicto participat, e. g. arma vendens quibus scit homicidium esse perpetrandum. Multo minus irregulares sunt qui nullam partem habuerunt in ipsa delicti commissione, sed deinde homicidae aliquod auxilium dederunt, e. g. occultaverunt corpus delicti vel ipsum homicidam, nisi forte hunc concursum antea promiserint.

429. Ex dictis solvi potest casus de homicidio commisso non ex conducto, sed in rixa subito exorta inter plures. Nam si constat de occisore, ipse quidem est irregularis ex delicto homicidii voluntarii (n. 414); alii vero utrum sint irregula-

(1) D'Annibale, *l. c.*; Schmalz., V, XII, n. 174; Pirhing, n. 33.

(2) Schmalz., *l. c.*, n. 173; Reiff., n. 35.

res necne, non satis convenit; si non constat de occisore, omnes habentur condelinquentes aut saltem participes ac opem proximam afferentes, et ideo irregulares (1). « Aliud est, ait Schmalz., *l. c.*, n. 176, alios citans, si constaret homicidium factum esse ab uno ex quatuor hominibus qui erant in domo ex qua projecto lapide praeteriens occisus est, et ignoretur a quo illorum projectus fuerit; tunc enim in foro externo nullus irregularis censebitur, quia nullus in particulari censebitur deliquisse, nisi probetur; et melius est unum nocentem dimittere, quam tres innocentes condemnare, ideoque unusquisque relinquendus est conscientiae suae ».

Huc usque de occisione vel mutilatione *voluntaria*; modo de *involuntaria* et in primis de *necessaria*.

430. 2° Occisio vel mutilatio dicitur *necessaria* in primis quando quis eam committit ad defensionem propriae vitae. Ut haec occisio vel mutilatio licita sit, debet *moderamen inculpatae tutelae* observari; sed licet quis hoc moderamen non leviter excesserit, tamen occisio vel mutilatio non ideo evadit voluntaria in sensu juris, sed adhuc dicitur necessaria, ita ut non comprehendatur sub restrictione Conc. Trid., *sess. XXIV, cap. VI, de ref. (n. 217)* (2).

431. Jam vero in primis certissimum est illum qui aliquem occidit vel mutilat ad propriae vitae defensionem *cum moderamine inculpatae tutelae*, nec peccare, nec ullam contrahere irregularitatem. Ita expresse in *Clement. un., De homicidio*, ibi: « Idem (idest nullam irregularitatem incurrare) de illo censemus qui mortem aliter vitare non valens suum occidit vel mutilat invasorem ». Antiquo jure, in *can. 6, dist. 50*, in Decreto, hic poterat quidem in susceptis ordinibus ministrare, sed non poterat sine dispensatione ad superiores ascendere.

432. Imo nec ille peccat aut contrahit irregularitatem qui aliquem occidit vel mutilat cum eodem moderamine inculpatae tutelae ad defensionem vitae extranei innocentis: quae

(1) Schmalz., V, XII, n. 176 sequ.

(2) D'Annibale, I, § 429, not. 14; S. Alph., VII, n. 393.

communissima doctrina est (1). Quod si quis in hac sui vel extranei innocentis defensione moderamen inculpatae tutelae graviter excesserit, ita ut mortale peccatum commiserit, fit irregularis ex delicto in homicidio necessario, prout colligitur ex *cap. 10 et 18, ejusd. tit.* De hoc casu agit Conc. Trid., *sess. XIV, cap. VII, de ref. (n. 456)*, committens Ordinario dispensationem in homicidio quod vim vi repellendo perpetratum fuit, ut declaravit S. C. C., apud Gallemart, *ibid.*, n. 3.

433. Ut vero in alterius occisione vel mutilatione censeatur observatum moderamen inculpatae tutelae, requiritur: 1° Ut qui occisus est vel mutilatus, fuerit injustus aggressor; 2° Ut occisio vel mutilatio fuerit necessaria pro sui defensione, idest ut aggressus aggressorem interfecerit aut mutilaverit, *mortem aliter vitare non valens*, ut legitur in *cit. Clem. unic.* Hinc irregularitatem non effugit aggressus qui aggressorem occidit vel mutilat, dum potuisset alio modo, e. g. claudendo januam, clamando, sese non exponendo periculo aggressionis, aggressorem feriendo, fugiendo, etc., vitae suae consulere sine periculo et sine dedecore, quia e. g. aggressus est clericus aut religiosus quibus fuga probosa non est. Pariter est irregularis aggressus qui aggressorem interficit aut mutilat, non in ipsa aggressionem, sed post aggressionem, nisi novae aggressionis periculum sit, aut ante aggressionem, nisi aggressus praevideat se aggressori propius accedenti resistere non posse, aut difficile posse resistere; 3° Ut haec defensio fiat non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam, ut ait Innocentius III in *cit. cap. 18*; sed id respicit forum internum potius quam externum.

434. Ex his apparet quam facile in hac defensione moderamen inculpatae tutelae excedatur, ita ut pro praxi dici possit in quocumque homicidio necessario dispensatio-

(1) Schmalz., I, XII, n. 36; Pirhing, n. 77, 81; Reiff., n. 146, 154; D'Annibale, I, § 424; Suarez, *disp. XLVI, sect. I, n. sequ.* Exemplum est in *Caputaquen.*, *Irregularitatis*, 14 Mart. 1795; in *Cosentina*; *Irregularitatis*, 20 Maii 1786, etc.; sed in his exemplis, cum homicida moderamen inculpatae tutelae excessisset, dispensatio petita et concessa fuit.

nem ab irregularitate, saltem ad cautelam, petendam esse. Ita e. g. in *Murana, Irregularitatis*, cum sacerdos I., una cum ministris curiae, voluisset exequi mandatum super vacuis sui debitoris, filius istius e vicina domo erumpens, securi armatus in sacerdotem irruens, necem ei minabatur, non obstantibus hortationibus uxoris et sororis; et tunc sacerdos ad vitandam instantem mortem, aggressorem praeveniens, ignitabulum (*le fusil*) quod pro venatione perdicum deferabat, explosit, ipsumque interfecit. Propositis dubiis: « 1° An constet de irregularitate; et quatenus affirmative; 2° An et quomodo sit locus dispensationi in casu »; S. C. C. reposuit die 12 Mart. 1763: « Ad 1um affirmative; Ad 2um pro gratia dispensationis ». Sane sacerdos sese exposuit periculo aggressionis quod praevidere et evitare poterat; insuper poterat fugam arripere, ignitabulum in pedes aggressoris explodere, etc., atque ideo moderamen inculpatae tutelae non servavit. Vide etiam *Casalen.*, *Irregularitatis*, 14 Sept. 1718; *Elboren.*, *Irregularitatis*, 9 Febr. 1737; *Messanen.*, *Irregularitatis*, 15 Jan. 1780; *Lucan.*, *Irregularitatis*, 15 Jun. 1793; *Abellinen.*, *Dispensationis*, 17 Jun. 1802, etc.; sed non est ulla causa in thesauro Resolutionum S. C. C. in qua S. C. contra irregularitatem reposuerit.

Utrum vero aggressus moderamen inculpatae tutelae graviter excesserit necne, pro foro externo Ordinarius videbit; pro interno quisque sequi potest iudicium conscientiae suae vel alterius viri prudentis et docti (1).

435. Quaeritur utrum peccet et sit irregularis ille qui ad defensionem famae seu honoris, libertatis, aut honorum temporalium aliquem interficit vel mutilat.

Ad primum quod attinet, aliquem interficere vel mutilare ad defendendam bonam famam, videtur semper graviter illicitum et irregularitatem ex homicidio voluntario inducere, quia hoc medium pro honoris defensione nec adaequatum nec unicum est, et ideo non est defensio, sed vindicta (2).

(1) Schmalz., I, c., n. 34; Pirhing, n. 93; Reiff., n. 136.

(2) Schmalz., X, XII, n. 55 sequ.; Reiff., n. 143.

Facit ad rem *prop.* 17 damnata ab Alexandro VII: « Est licitum religioso vel clerico, calumniatorem, gravia crimina de se vel de sua religione spargere minantem, occidere, quando alius modus sese defendendi non suppetit, aut suppetere non videtur, si calumniator sit paratus vel ipsi religioso vel ejus religioni publice et coram gravissimis viris praedicta impingere, nisi occidatur ». Item *prop.* 18: « Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare ». Item *prop.* 30 damnata ab Innocentio XI: « Fas est viro honorato occidere invasorem qui nititur calumniam inferre, si aliter haec ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum si quis impingat alapam vel fuste percutiat, et post impactam alapam vel ictum fustis fugiat ». Et ita etiam aliae analogae propositiones damnatae. At probabilius liceret aggressorem interficere aut mutilare cum moderamine inculpatae tutelae pro defensione pudicitiae.

436. Quoad alterum, pro defensione libertatis licite potest absque ulla irregularitate cum moderamine inculpatae tutelae interficere eum qui vellet te in servitutem redigere. Id aperte traditur in *can.* 38, *dist.* 50, in Decreto.

437. Quoad tertium, satis convenit inter doctores licitam esse cum moderamine inculpatae tutelae occisionem, nullamque irregularitatem secumferre, si defensio sit mixta, idest si consideratis circumstantiis loci, temporis, personarum, periculum sit ne raptor non tantum in bona, sed etiam in personam aliquid moliatur. Id apparet ex *cap.* 2, *De homicidio*; et ideo ex *cap.* 3, *ejusd. tit.*, fur nocturnus potest occidi, quia scilicet discerni facile nequit utrum ad furandum tantum an etiam ad occidendum venerit. At si quis furem interfecit sive diurnum sive nocturnum, dum poterat ab eodem aliter cavere, irregularitatem non effugit; de qua vide cit. *Casalen.*, *Irregularitatis*, 24 *Sept.* 1718. Praeter hunc casum mixtae defensionis, doctores communiter distinguunt. Si rapiantur bona parvi momenti, homicidium illicitum est et irregularitatem inducit ex delicto. Unde Innocentius XI, sub *n.* 31 damnavit hanc propositionem: « Regulariter occidere

possum furem pro conservatione unius aurei ». Attamen dominus potest sese opponere, et si fur arma sumit, potest eum interficere, quia jam est injustus vitae aggressor. Si vero bona temporalia rapiantur magni momenti, vel haec bona possunt certe recuperari, et tunc non licet furem interficere, ejusque interfectio secumferret irregularitatem ex delicto; vel haec bona aliter recuperari probabiliter nequeunt, et tunc fur potest etiam interfici absque ulla irregularitate, ex *cap.* 3, *De homicidio*, et ex *cap.* 6, *De sent. excomm.* (1). Quatenam vero bona sint magni vel parvi momenti, judicari debet non solum absolute, sed etiam relative; e. g. instrumentum quo ablato artifex debet ab opere cessare et ita se suamque familiam sustentare nequit, est res magni momenti (2). Haec quae diximus de homicidio ob rapinam bonorum temporalium, repetere debes de mutilatione, servata proportione.

438. Gravis est etiam controversia inter doctores utrum irregularis sit qui ut sese defenderet, alterum interficit quem verbis aut factis provocaverat; e. g. Titius rem habet cum uxore Sempronii qui superveniens vult Titium occidere, et Titius sese defendens Sempronium interimit. Et quidem si Titius non praevidit adventum Sempronii ejusdemque aggressionem, convenit irregularitatem cessare; secus nonnulli affirmant irregularitatem contrahi, alii negant (3), ideoque in hoc casu irregularitas erit dubia. Haec eadem distinctio applicatur, si Sempronius superveniens in casu interficit uxorem; et juxta eam S. C. C. die 22 *Apr.* 1679 declaravit Titium non esse irregularem, et in *Nullius Provinciae Compostellanae*, 2 *Oct.* 1723, reposuit esse cum Titio dispensandum ad cautelam.

439. Occisio vel mutilatio est etiam in alio casu *necessaria*, quando scilicet quis ex metu gravi sibi incusso aliquem occidit vel mutilavit, quia e. g. aliter ipse occisus fuisset. Talis occisio vel mutilatio non secumfert irregularitatem

(1) Schmalz., V, XII, n. 59 sequ.; S. Alph., VII, n. 389.

(2) Schmalz., l. c., n. 63.

(3) Suarez, *disp.* XLVI, *sect.* VI, n. 10 sequ., qui utramque sententiam habet probabilem; D'Annibale, l. c.

(n. 208), licet a culpa non excusetur. Huc usque de prima specie occisionis vel mutilationis involuntariae, idest de occisione vel mutilatione necessaria.

440. 3° Occisio vel mutilatio *casualis* dicitur, quando, citra casum legitimae defensionis aut metus gravis, accidit praeter intentionem occidentis vel mutilantis sive explicitam sive implicitam in sensu superius explicato n. 413.

441. Id pro Titio verificatur in primis quando homicidium vel mutilatio committitur ab extraneis personis propter causam quidem Titii, sed ipso Titio contradicente vel nesciente. Hoc in casu Titius nec ullum peccatum committit, nec ullam contrahit irregularitatem. Id traditur in *cap. 17, De homicidio*, cujus haec est species. Diaconus et monachus ab abbate fuerat beneficio spoliatus, et cognati et amici ejus, irati plurimum et commoti, dicebant quod vindictam volebant sumere de abbate; et licet inhibiti fuissent expresse ab eodem diacono et monacho ne abbatem occiderent, aut aliquid ei facerent, nihilominus irruerunt in abbatem et, plagis impositis, abierunt, eo semivivo relicto, qui post dies aliquot expiravit. Innocentius III respondet diaconum posse in receptis ordinibus ministrare et ad altiores ascendere.

442. Praeterea occisio vel mutilatio est etiam casualis, licet ex facto ipsius Titii sequatur, in sequentibus casibus:

a) Si Titius occidens vel mutilans est amens, infans vel dormiens. Nullum in casu esse peccatum, nullamque contrahi irregularitatem, per se patet, et expresse tradit Clemens V, in *cit. Clem. un., De homicidio*: « Si furiosus aut infans seu dormiens hominem mutilet vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit ». Si furiosus, idest in genere mentecaptus, in lucido intervallo homicidium vel mutilationem committit, per se peccat et est irregularis ex delicto; sed lucidum intervallum non praesumitur, et insuper vide. Ex verbis Clementis V deducitur infantem ab hac irregularitate immunem esse, etsi ante septennium usum rationis assequutus sit; nam est adhuc infans. Nec ebrius qui in ebrietate hominem occidit vel mutilavit, est irregularis, nisi antea delictum in ebrietate perpetrans

dum praeviderit et voluerit, vel nisi ebrietas usum rationis non ademerit (1).

443. b) Si Titius sui compos dedit operam actioni licitae ex qua sine ulla diligentiae omissione mors vel mutilatio alicujus sequuta est. Patet in hoc casu occisionem vel mutilationem esse prorsus casualem; et nullum esse peccatum nullamque irregularitatem. Probatur ex *cap. 9, De homicidio*, ubi Alexander III declarat non esse irregularem clericum in sequenti specie: « Cum quadam die, casu, cum quodam [clerico] luderet, contigit, quod ille projecit istum ad terram, cujus cultellus quem ad latus suum habebat, in alterum incidit, et fortuito casu occubuit vulneratus ». Item probatur ex *cap. 13, ejusd. tit.*, ubi Innocentius III declarat non esse irregularem clericum capellanum qui dum equitabat, ejectus fuit e sella, et equus deinde puerum oppressit « cum idem capellanus nec voluntate nec actu homicidium perpetravit, nec dedit operam illicitae rei ». Huc spectant etiam *cap. 15, 16, 22 et 23, ejusd. tit.*

444. c) Si Titius, sui compos, dabat operam actioni licitae, ex qua ob omissionem debitae diligentiae sequuta est mors vel mutilatio alicujus. Hoc in casu mors vel mutilatio est quidem casualis, sed nihilominus contrahitur irregularitas ex delicto omissionis debitae diligentiae. Quamquam vero doctores communiter doceant ad irregularitatem in casu contrahendam requiri negligentiam in foro externo graviter peccaminosam (n. 191) (2), tamen nonnulli, apud Suarez, *l. c., n. 5*, id negant; eorumque sententia confirmari videtur ex pluribus exemplis infra citandis in quibus certe est irregularitas et non videtur negligentia fuisse in foro externo graviter peccaminosa. Quod si dubium sit num reipsa debita diligentia omissa fuerit, etiam irregularitas erit dubia. Tandem si quis nullam reipsa commisit negligentiam, e. g. quia de periculo mortis aut mutilationis ne cogitavit quidem, sed in foro externo appareat fuisse negligentem, irre-

(1) Schmalz., V, XII, n. 227 sequ.

(2) S. Alph., VII, n. 377; Suarez, *disp. XLV, sect. V, n. 8*; Salm., X, VIII, n. 30.

gularitas erit pro foro externo, non autem pro interno (1). Haec ex sequentibus juribus et exemplis declarantur.

In *cap. 8, De homicidio etc.*, agitur de hac facti specie juxta completam lectionem: « Cum diaconus, praesentium lator, et quidam alii clerici a vineis ecclesiae, opere consummató, redirent, leviandi laboris gratia quemdam ludum imitati sunt viatorum, projicientes baculos suos in longum: studebant enim jacere in directum et alter alterius fustem ferire. Cujus ludi, sicut asserunt, solet esse conditio, ut qui alterius baculum percuteret, quasi victor, pro equo alio cujus baculus percussus est, uteretur; sed praefati clerici equitandi licentia non utentes, sola erant jactione contenti, ut dum alacrius ad baculos suos concurrerent, laborem itineris non sentirent. Quidam autem laicus, sicut praedictus diaconus asserit, dum baculum ejusdem diaconi percussisset, incautus in eum equitaturus insiliit, et sic a falce illius diaconi qua erat accinctus, mortale vulnus accepit, de quo post dies octo expiravit ». Alexander III, *l. c.*, mandat Cusentinensi archiepiscopo: « Quatenus eundem diaconum sine licentia R. P. ad superiorem gradum non ascendere, vel in diaconatus officio nullo unquam tempore ministrare permittas, sed eum dispensative ministrare in subdiaconatus officio patiaris ».

Idem Pontifex, in *cap. 7, ejusd. tit.*, tradit presbyterum qui puerum intuitu disciplinae percussit in capite et vulneravit, ex quo vulnere post paucos dies mortuus est, esse irregularem, si puer ex ipsa percussione interit vel aliam infirmitatem incurrerit, de qua noscitur expirasse.

Bonifacius VIII, in *cit. cap. ult., ejusd. tit., in 6º*, declarat irregularem illum qui mandavit aliquem verberari, expresse prohibens ne occideretur, cum mandatarius, fines mandati excedens, illum occidisset; quia mandans *in culpa fuit et hoc evenire posse debuit cogitare*.

Fagnanus, in *comm. cap. 12, De homicidio, n. 44 sequ.*, haec habet: « Quidam clericus ascendit campanile et dum apprehenso fune manibus, malleo campanam crebro

(1) Suarez, *l. c.*, n. 7.

pulsaret in honorem festivitatis, aspiciens campanam dimoveri, a tabula cui prope campanam insidebat, descendens, funem sursum trahebat: dum autem attraheret, persentit funem gravi pondere onustum, sed nihilominus perrexit trahere, et cordam alligavit trabi, ne pulsando campanam, a quoquam laedi aut impediri posset. Mox ad partem imam campanilis reversus, reperit puerum septem circiter annorum moribundum subtus chordam campanae, qui se canapi appenderat et sublevatus usque ad fornitem cecidit; et paulo post expiravit. S. C. habuit clericum pro irregulari, quia dum chordam onustam trahebat, advertere poterat et debebat aliquem esse illi appensum et inde posse illi aliquid nocuenti contingere: censuit tamen cum eo misericorditer dispensandum ad ordines et beneficia ».

In *Gallinien., Dispensationis ab irregularitate*, duo fratres germani redeuntes a venatione quosdam ignitabuli ictus praefixo in loco ad signum seu metam dirigere cogitarunt. Id autem ut exequerentur, opus fuit ignitabulum jam paratum exonerare illumque aptioribus instruere globulis. Dum autem ab ignitabulo unus fratrum priores educeret globulos, ultro ictus erupit, quo alter frater mortaliter vulneratus post paucos dies expiravit. Cum vero deinde frater superstes ecclesiasticae militiae nomen dare vellet, et obstare videretur irregularitas ex homicidio casuali, proposito dubio: « An sit locus dispensationi in casu »; S. C. C. reposuit 12 Martii 1785: « Affirmative ad cautelam ». Eandem responsionem dederat in *Spoletana, 22 Junii 1776*, in qua sacerdos Mazzapioti, canonicus insignis collegiatae Casciae, rogavit adolescentem ut e summitate turris campanariae levaret columbum a se occisum: et puer per funem sese dimittens, rupto fune, in terram cadens, post biduum obiit. Item in *Adrien., Dispensationis ab irregularitate, 21 Jan. 1781*, in qua cum alumnus seminarii ad rectorem, jussu ejusdem, ignitabulum deferret, hoc repente ictum emisit, ex quo rector in humero dextero vulneratus, post octo dies decessit.

445. d) Si Titius sui compos operam dabat actioni illicitae, ex qua, absque omissione debitae diligentiae, mors vel

mutilatio alterius sequuta est. Occisio vel mutilatio etiam in hoc casu est certe casualis; sed irregularitas exinde contrahitur necne?

Si actio ideo erat prohibita quia homicidii vel mutilationis facile inductiva, e. g., si imperitus exercet chirurgiam, vel si quis praecipiti cursu agit currum per vias civitatis, irregularitas juxta communem sententiam contrahitur, etsi quis omnem adhibuerit diligentiam ad mortem vel mutilationem evitandam. Haec irregularitas desumitur *ex cit. cap. 13, De homicidio*, ubi Innocentius III indicat irregularitate etiam illum irretiri, qui aliquem occidit non actu aut voluntate, sed *dans operam rei illicitae*: quod saltem de casu nostro intelligendum est. Huc spectat responsio S. C. C. in *Cadurcen., Dispensationis ab irregularitate, 16 Maii 1789*, ubi dispensatio concessa fuit clerico, qui casu hominem interfecerat *insuetus et imperitus arma tractans, atque venationi clericis prohibita vacans*.

Si vero actio erat prohibita ob aliam rationem, non autem quia homicidii vel mutilationis facile productiva, e. g. si fur e scala decidens socium opprimit, vel si clericus illicitae venationi cum omni diligentia vacans hominem casu occidit, putans esse feram, etc., doctores inter se non conveniunt. Nonnulli negant in casu contrahi irregularitatem (1); alii affirmant (2), quorum sententia magis recepta esse videtur apud S. C. C. Ita e. g. in *Terracinen., 19 Apr. 1766*, diaconus officium praetoris absentis gerebat: quod clericis prohibetur *ex cap. 15, De vita et honestate cler., et cap. 5, Ne clerici vel monachi etc.* Cum vero jussisset satellitibus et suo apparitori ut si quos invenirent noctu per oppidum vacantes, caperent et in carcerem traherent, orta rixa, unus occubuit. Propositis dubiis: « 1° An constet de irregularitate in casu. Et quatenus affirmative; 2° An sit locus dispensationi »; S. C. C. reposuit: « Ad 1um affirmative; Ad 2um affirmative ». In folio autem haec indicatur ratio irregu-

(1) Schmalz., V, XII, n. 216; Reiff., n. 195; Pirhing, n. 65 sequ.; Suarez, disp. XLV, sect. V, n. 9; D'Annibate, l. c.

(2) S. Thomas, 2, 2, q. 64, art. 8; Navarrus, Man., cap. XXVII, n. 220 sequ.; Fagn., in comm. cit. cap. 12, De homicidio etc., n. 49 sequ.

laritatis, nempe quia officium praetoris illicitum erat diacono qui proinde dans operam rei illicitae causa fuit mortis alicujus: sed officium praetoris non ideo prohibetur clericis quia homicidii vel mutilationis facile productivum.

Imo in hac doctrina nos putamus esse veram rationem sequentis irregularitatis quam omnes admittunt. Nam clerici in sacris vel monachi, etsi periti in arte chirurgica, prohibentur absque apostolico indulto hanc artem exercere *incidendo vel adurendo*, *ex cap. 9, Ne clerici vel monachi*; et si ita hanc artem exercuerint et exinde, licet ipsi omnem adhibuerint diligentiam, infirmus ab ipsis incisus vel adustus moriatur, juxta sententiam communem sunt irregulares. Hanc irregularitatem auctores desumunt *ex cap. 19, De homicidio*, sed inibi haec irregularitas expresse minime continetur; proinde potius deduci debet ex posita doctrina. Haec irregularitas non est ex delicto homicidii nec ex defectu lenitatis, sed est ex delicto violationis legis prohibentis clericis in sacris constitutis vel monachis tale chirurgiae exercitium; licet haec irregularitas non contrahatur, nisi morte sequuta. At certe nec peccatum ullum, nec irregularitas existeret, si clerici in sacris vel monachi periti in arte chirurgica omnemque adhibentes diligentiam, chirurgiam vel medicinam alio modo exercuerunt citra incisionem vel adustionem; aut incisionem vel adustionem fecerunt in casu necessitatis, chirurgus laico deficiente, vel habentes indultum apostolicum: item si clericus saecularis in minoribus constitutus, peritus in arte chirurgica et omnem adhibens diligentiam, incidit vel adurit, quia ipse tunc non daret operam actioni illicitae. Quod si clericus quilibet, monachus, vel laicus peritus in arte medica vel chirurgica, sed debitam non adhibens diligentiam, vel non peritus exercet quocumque modo medicinam aut chirurgiam, et exinde mors alterius sequitur vel notabilis mortis acceleratio, certe irregularitas contrahitur ex delicto homicidii juxta principia supra posita, saltem si peccatum mortale adfuerit. S. C. C. in *Nullius Montis Cassini, 12 Dec. 1761*, dispensavit ab irregularitate ad cautelam sacerdotem B. E. qui, transacto tempore indulti, medicinam exercere non destiterat.

446. e) Fagnanus, in *comm. cap. 12, De homicidio, n. 45 sequ.*, docet irregularitatem ex homicidio casuali contrahi cum quis homicidio causam praebet animo nocendi, « et propterea, tametsi qui fecit fenestram per quam aliquis se praecipitavit, non sit irregularis, cum causa sit valde remota et ad homicidium non ordinata et opus licitum esset, tamen secus est si ea intentione fenestram fecerit ut alter se praecipitaret; similiter quamvis clericus se defendendo in rixa cui causam non dedit, non sit irregularis, si inimici adversariorum superveniant et aliquem ex illis interficiant, *can. 23, q. 5*, tamen secus est si ipse poterat discedere et non discessit, sed adversarios ea intentione retardavit, ut inimici eorum supervenirent et illos interficerent; eodem modo tenens cultellum in manu, quamvis non sit irregularis, si alius se in eum insiluerit et vulnus lethale receperit, tamen irregularis efficitur si cultellum in manu tenebat ea intentione ut alter se in illum impellendo configeretur.... ». Sed in his et similibus casibus putamus adesse homicidium voluntarium et non casuale, cum occidens mortem alterius directe intenderit. Huc usque de occisione vel mutilatione *facto privato* commissa.

447. II. — Homicidium vel mutilatio *auctoritate publica* perpetratur in *bello* et in *judicio sanguinis*.

448. 1° In *bello injusto* milites pugnare non possunt, et neque defensionis causa possunt hostes interficere aut mutilare, sed si fugere nequeunt, curare debent ne ictibus suis hostes feriant. Quod si vel unus miles illius partis pro qua stat justitia, occisus vel mutilatus fuit in pugna, omnes qui ex adverso fuerunt, sunt irregulares, etiamsi propriis suis manibus illum non interfecerint aut mutilaverint; quae irregularitas est ex delicto homicidii voluntarii. Quod sint irregulares illi qui occiderunt aut mutilaverunt, evidens est, cum, ut mox probabimus, etiam in *bello justo* ii sint irregulares. Quod vero et alii commilitones sint irregulares, textus in jure non adest, sed doctores hanc irregularitatem ex eo deducunt quod omnes illi milites simul pugnantes sunt quodammodo condelinquentes (1). Ex qua ratione sequitur hanc

(1) Schmalz., V, XII, n. 137; Pirhing, n. 114; Reiff., n. 116; Suarez,

irregularitatem afficere ad summum illos qui licet propriis manibus neminem occiderint aut mutilaverint, tamen moraliter cooperati sunt occisioni aut mutilationi pro viribus pugnando una cum aliis, arma praebendo, alios excitando, sarcinas militum custodiendo, aut alios quovismodo adjuvando; sed non afficere illos qui nullam operam occidentibus aut mutilantibus praebuerunt, e. g. qui erant in alio exercitus cornu (1); aut qui erant in eo exercitus cornu qui pugnam inivit, sed cum fugere non possent, curarunt ne ictibus suis ferirent; aut qui militibus assistebant tantum in spiritualibus, eo vel magis quod ii omnes nullum delictum committant, et haec irregularitas, ut diximus, sit ex delicto. Ceterum bellum praesumitur justum, nisi aliud certe constet.

449. In *bello justo*, si quidem est *defensivum*, nemo ex laicis fit irregularis, ne illi quidem qui aliquem ex adversa parte occiderunt vel mutilaverunt (2), cum quisque miles censeatur habere in adversa parte in singulis militibus aggressorem injustum vitae propriae, et ideo huc spectat *Clem. un., De homicidio*, de qua supra. Clerici in *bello justo* defensivo possunt absque periculo irregularitatis alios excitare et adjuvare; et etiam in propria persona pugnare, si jussi fuerint, ex *cap. 2, De immunitate ecclesiarum etc.*, aut in casu necessitatis, cum scilicet laici ad defensionem patriae vel ecclesiae non sufficiunt (3). Praeter hos casus si ipsi pugnaverunt in propria persona, sed neminem interfecerunt aut mutilaverunt, non sunt irregulares, licet a peccato excusari nequeant; si vero aliquem interfecerunt aut mutilaverunt, sunt etiam irregulares, ut aperte colligitur ex *cap. 24, De homicidio*, et ex *cap. 3, De clerico percussore*. Haec irregularitas non est ex delicto homicidii vel mutilationis, quod in casu non existit, cum bellum sit justum; sed est

l. c., disp. XLVII, sect. V, n. 1; D'Annibale, I, § 427; Ben. XIV, *Inst. Eccl. CI, n. 8*.

(1) Ben. XIV, *l. c.*; D'Annibale, *l. c.*

(2) Ben. XIV, *l. c., n. 9*; D'Annibale, *l. c.*; Suarez, *l. c., sect. VI, n. 1 sequ.*; Schmalz., I, XII, n. 127.

(3) Schmalz., *l. c., n. 128*; Ben. XIV, *l. c.*; Fagnanus, in *comm. cap. 24, De homicidio etc., n. 2 sequ.*; Pirhing, *l. c., n. 115*; Suarez, *l. c., n. 2*.